

ПІДПРИЄМНИЦТВО ТА ТОРГІВЛЯ

УДК 338.48.025

DOI: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2025-4-15>ЛЮДИНА ТА ПРИРОДА У ТУРИЗМОНАВСТВІ:
ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНИЙ ДИСКУРС¹

Г. П. СКЛЯР

доктор економічних наук, професор;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0088-1744>

М. М. ЛОГВИН

кандидат географічних наук, доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8378-3669>

Н. М. КАРПЕНКО

доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1751-7033>

О. О. ТАРАНЕНКО

кандидат економічних наук;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2121-4556>

Л. І. КЛИМОВА

асистент,
Полтавський університет економіки і торгівлі

Анотація. Мета статті полягає у застосуванні транс дисциплінарного підходу для дослідження процесів взаємодії людини та природи у туризмі. **Методика дослідження.** Вирішення поставлених у статті завдань здійснено за допомогою загальнонаукових методів: аналізу та синтезу, систематизації та узагальнення. Реалізовані положення концепції сумісно-розділених відносин. **Результати.** Застосовано транс дисциплінарний підхід у туристичних дослідженнях процесів взаємодії людини та природи, що найбільше простежується в контексті проблематики сталого розвитку туризму. **Практична значущість результатів дослідження.** У статті обґрунтовано погляд на концепцію сталого розвитку туризму як стратегічну ціль, що забезпечує збалансованість між економічними вигодами, соціальною стабільністю та екологічною відповідальністю в умовах післявоєнного розвитку вітчизняної туристичної галузі.

Ключові слова: людина, природа, спеціалізований туризм, сталий розвиток, трансдисциплінарність.

Постановка проблеми в загальному вигляді та зв'язок із найважливішими науковими чи практичними завданнями. Туристична діяльність сучасної людини є глобальним феноменом. Туризм розвинувся на поверхні усіх континентів та під землею; у водах океанів, морів, річок та інших водойм; у навколишньому повітряному та космічному просторі. В конкретно-історичних умовах України туризм є чинником розвитку суспільних відносин, національної економіки, регіонів, громад і населених пунктів; виступає інструментом відновлення фізичного і ментального здоров'я громадян; інструментом публічної дипломатії; сприяє самореалізації особистості тощо. Сфера туристич-

ного господарства, що розвивається в конкурентному середовищі, потребує постійного оновлення та продукування інновацій. Відносини туризму мають значні екологічні та економічні, соціальні та культурні наслідки для місцевого населення туристських дестинацій, туристів та організаторів туристичного бізнесу. Мультиаспектність туристичної діяльності потребує напрацювання методологічних підходів для комплексних досліджень фахівців численних наукових напрямків, зокрема проблеми взаємодії людини та природи. Тому тема статті, присвяченої трансдисциплінарним дослідженням проблеми взаємодії людини та природи у туризмі, є актуальною.

¹ Стаття підготовлена в межах науково-дослідної роботи «Проблеми функціонування та розвитку сфери туризму в умовах модернізації економіки» (держ. реєстр. № 0117U 004715)

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

У наукових публікаціях останніх років тема взаємодії людини та природи у туризмі дістала подальшого розвитку у контексті загальносвітових трендів таких досліджень. В роботі З.А. Атаманчук, зокрема, акцентовано увагу на використанні потенціалу туризму в рамках стратегії Європейського Зеленого курсу [1]. Вітчизняні науковці С.М. Калініченко, Л. С. Харчевнікова, А. В. Аврята, І. А. Олійник розглядають організацію оздоровлення населення з погляду технології подорожі та створення лікувально-оздоровчих та туристичних комплексів [3]. В статті дослідника О.О. Носирєва зроблено висновок щодо необхідності застосування системного підходу та розробки низки заходів щодо розвитку санаторно-курортної компоненти лікувально-оздоровчого туризму [6]. В центрі уваги О.Б. Осінської та М. Я. Топорницької знаходиться політика стимулювання розвитку рекреаційного туризму, що має сприяти формуванню людського потенціалу України [7]. Сучасному стану та перспективам розвитку сталого туризму в Україні присвячена стаття вітчизняних дослідників Соловій І.П., Адамовського О.М., Дубовіча І.А. [9]. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні дослідили О.І. Табенська та А.М. Прилуцький [10]. Разом з тим, визначена тема дослідження потребує подальших наукових пошуків із застосуванням транс дисциплінарного підходу.

Формування цілей статті (постановка завдання). Метою статті є застосування транс дисциплінарного підходу для дослідження процесів взаємодії людини та природи у туризмознавстві.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Взаємодію людини і природи в туризмознавстві важливо розглядати з точки зору можливостей використання природних ресурсів для надання туристичних послуг людині та наслідків такого надання для самого природного середовища.

Природа має вагомий вплив на туристичні подорожі через низку чинників: природа є джерелом туристичних природних ресурсів для різних видів туризму; кліматичні особливості зумовлюють сезонність в туристичному обслуговуванні; природа впливає на туристичну транспортну логістику; наявність певних обмежень законодавчого чи безпекового характеру у використанні певних природних ресурсів. Ці чинники створюють умови та обмеження, які суб'єкти туристичної сфери мають враховувати в процесі організації та реалізації туристичних подорожей. Особливо це стосується туроператорів, що виконують туроформуєчу функцію, тоді як туристичні агентства повинні володіти актуальною інформацією щодо усіх умов і аспектів використання природного середовища для виконання консультативної функції перед клієнтами.

Природа як туристичний ресурс значною мірою впливає на економіку туризму на відповідному рівні. Кількість, стан та різноманітність природних ресурсів зумовлює туристичну спеціалізацію відповідної дестинації та впливає на її туристичний потенціал. Наявність відповідних інвестицій дозволяє підвищувати рівень його реалізації. Можливість розвитку різних видів туризму на основі наявних природних ресурсів забезпечує збільшення туристичного попиту та через мультиплікативний ефект сприяє підвищенню загального економічного рівня дестинації. Разом з тим, існує пряма залежність між станом природного середовища та економічними результатами його використання. Тому туристична експлуатація природних ресурсів має відбуватися з урахуванням їх відновної здатності.

Природне середовище використовується різною мірою в більшості видів туризму. Традиційний масовий оздоровчий, купально-пляжний туризм, відвідання кліматичних та бальнеологічних курортів передбачає використання цілющих властивостей води, сонця і повітря, що доповнюється споживанням свіжих локальних продуктів харчування (овочів, фруктів, культивованих та лісових ягід тощо), знайомством зі стравами регіональної кухні, способом життя місцевих спільнот шляхом участі в оглядових культурно-пізнавальних екскурсіях, відвідання природних та історико-культурних, археологічних пам'яток і музеїв на просторі туристських дестинацій. Подієвий туризм ґрунтується на подорожах з метою участі або споглядання певних важливих подій, в тому числі природного походження. Подієвий туризм пов'язаний з природним середовищем або через природні локації, де відбуваються відповідні заходи (Канський яхтовий фестиваль у портах на Лазурному березі у Франції, щорічний фестиваль рибалок в Нігерії та інші), або через природні явища, що стають об'єктом подорожі (цвітіння сакури в Японії, фестиваль тюльпанів у Канаді та інші). Діловий туризм полягає в організації різноманітних заходів для корпоративних клієнтів або відряджень для їх співробітників. У цьому виді туризму природні ресурси часто використовують як місце проведення різноманітних ділових заходів (форумів, конференцій, симпозіумів тощо). Важливою складовою ділового туризму є інсентив-подорожі, як поїздки з метою мотивації співробітників чи партнерів за позитивні результати співпраці. Часто маршрути таких поїздок пролягають через відомі чи екзотичні природні локації та включають відповідні активності (сафари, дайвінг тощо). Окремим видом інсентив-заходів є тимблдінг як колективний мотиваційний захід для покращення взаємодії та психологічного мікроклімату серед співробітників. Такі заходи також часто проводяться у природному середовищі (рафтинг, квести тощо).

Розвиток інформаційного забезпечення туризму сприяє ефективнішому використанню людиною природних ресурсів з туристичними цілями. Сучасні цифрові інструменти виконують інформаційно-довідкову (сайти, туристичні портали, мобільні додатки, технології віртуальної та додаткової реальності тощо), навігаційну (GPS-навігація, ГІС-системи) та комунікаційну (соцмережі, чат-боти, месенджери) функції на якісно високому рівні. Ці технології використовуються як туристичними фірмами, так і безпосередньо туристами в процесі планування та здійснення туристичних подорожей, в тому числі в природному середовищі.

Транспортні послуги є важливою складовою туризму. Рельєф, географічні та кліматичні умови впливають на вибір транспортних засобів для реалізації туристичних подорожей за відповідними маршрутами. Для більшості видів туризму використовуються транспортні засоби, що здійснюють викиди шкідливих речовин в атмосферу (вуглекислий газ, оксид азоту та інші) та стічних вод при здійсненні морських круїзних подорожей. Вирішення даних проблем вбачається у подальшому розвитку транспортних засобів в напрямку екологізації та забезпечення мінімізації шкоди довкіллю при виборі транспортних засобів у процесі планування туристичних подорожей.

Природа активно використовується в туристичній анімації у розважальних, освітніх або рекреаційних заходах. Природні ресурси можуть використовуватися як фон для пасивних видів анімації чи як ресурс для організації активних анімаційних заходів. Скелелазіння, дайвінг, велотури, пригодницькі ігри, орієнтування на місцевості, організація тематичних заходів у природних локаціях, пішохідні подорожі – далеко не повний перелік заходів з використанням природних ресурсів, що можуть використовуватися з анімаційною метою в програмах обслуговування туристів різного віку. Вибір таких заходів має відбуватися з урахуванням низки чинників, але використання самих природних ресурсів має відбуватися з точки зору їх збереження.

Взаємодія людини з довкіллям активно і безпосередньо простежується при вивченні навчальної дисципліни «Спеціалізований туризм (сільський, екологічний)». Адже сільський туризм це особлива форма відпочинку, де людина має змогу безпосередньо контактувати з природою. Відвідуючи сільську місцевість, туристи занурюються в атмосферу гармонії з довкіллям: дихають чистим повітрям, спостерігають за мальовничими краєвидами, працюють на землі чи доглядають за тваринами. Це дозволяє людині відновити внутрішній баланс, відчувати зв'язок з природними ритмами і цінність простого, екологічного способу життя. Також важливо, що такий відпочинок сприяє зниженню рівня стресових і депресивних станів, покращенню фізичного і психологічного стану, адже природа має цілющий вплив на людину.

У свою чергу, природа у сільському туризмі виступає не лише як тло, а як повноцінний учасник цього досвіду. Збереження природного середовища стає запорукою успіху місцевого туризму, адже саме чисті річки, ліси, поля й сади приваблюють гостей. Таким чином, сільський туризм спонукає до дбайливого ставлення до природи, підтримує сталий розвиток сільських громад і формує у людей екологічну свідомість. До того ж, взаємодія з природою через активності – наприклад, збирання грибів, ягід, катання на конях чи прогулянки екостежками – зміцнює повагу до навколишнього середовища й викликає бажання його зберегти для майбутніх поколінь [11].

Людина і природа у «Туристичному краєзнавстві» пов'язані тісними, глибокими зв'язками, адже саме природа є джерелом багатьох відкриттів і натхнення для мандрівників. Подорожуючи рідним краєм, людина пізнає не лише географічні особливості, а й вивчає природні багатства – ліси, річки, гори, степи – які формують унікальну картину місцевості. Туристичне краєзнавство дозволяє не поверхнево милуватися пейзажами, а усвідомити їхнє значення для історії, культури та життя громади. Через таке пізнання формується повага до природного середовища, адже людина розуміє, що збереження природи – це збереження спадщини свого краю.

Природа в туристичному краєзнавстві виступає не просто як естетична цінність, а як жива частина національної ідентичності. Вивчаючи природні пам'ятки, мандрівник відкриває взаємозв'язки між ландшафтами й історичними подіями, між флорою і фауною та способом життя місцевих мешканців. Це глибоке розуміння пробуджує відповідальність за збереження навколишнього світу, сприяє розвитку екологічного мислення й закликає до сталого туризму. Тобто, туристичне краєзнавство визначається не лише як форма дозвілля, а й потужний інструмент виховання свідомого людини-туриста-громадянина, який цінує природу як невід'ємну частину своєї культурної сутності [5].

Взаємодія людини і природи у такій навчальній дисципліні як «Релігійний туризм» має глибоко символічне й духовне значення. Природа часто виступає не лише своєрідним фоном для священних місць, а й невіддільною частиною релігійного досвіду. Зокрема, паломництва до святих джерел, печер, гір чи священних дерев є свідченням того, що людина бачить у природі прояв вищої сили, відчуває її як простір для духовного очищення й молитви. Саме тиша лісів, гірські вершини і поверхня озер створюють умови для внутрішнього зосередження, що так потрібне у релігійній подорожі. У такій взаємодії людина відкриває для себе природу як сакральну реальність, де кожен елемент – це знак божественної присутності.

Релігійний туризм, що проходить через природні ландшафти, підсилює екологічну свідомість, адже паломник навчається поваги не лише до святинь, а й до навколишнього світу, який їх оточує. Відвідування монастирів у горах чи відлюднених скитів у лісах дозволяє людині відчувати спокій і гармонію, притаманні природному середовищу, що пробуджує бажання його зберегти. Таким чином, релігійний туризм є не лише духовною мандрівкою, а й мостом до відповідального ставлення до природи як до Божого творіння. У цій взаємодії формується нове бачення світу, де людина не панує над природою, а співіснує з нею в душі любові, вдячності та пошани [2].

Досить складний, але надзвичайно важливий характер взаємодії людини і природним середовищем вивчається при освоєнні такої освітньої компоненти як «Індустріальний туризм». Цей вид туризму відкриває перед відвідувачами об'єкти промислової спадщини – заводи, шахти, електростанції, кар'єри – які яскраво демонструють, як людська діяльність змінює навколишній світ. Спостерігаючи за масштабами промислових процесів, турист усвідомлює як потужність людського розуму, так і наслідки втручання в природні ландшафти. Такий досвід викликає не лише захоплення, а й роздуми про відповідальність за довкілля, особливо коли йдеться про індустріальні об'єкти, що залишили екологічний слід або стали частиною зон техногенного навантаження.

Індустріальний туризм є специфічною точкою перетину історії, екології та культури, де природа відіграє роль мовчазного свідка технологічного прогресу. Реставровані заводи, переобладнані шахти чи музеї під відкритим небом часто поєднуються з природними елементами: зеленими зонами, водними об'єктами, інтерактивними екостежками. Це сприяє формуванню нового погляду на взаємодію людини і природи – не як на протистояння, а як на спробу відновити баланс. Індустріальний туризм не лише розповідає про минуле, а й надихає на пошук шляхів до сталого розвитку, де технічний прогрес узгоджується з потребами навколишнього середовища [4].

Трансдисциплінарний підхід в туризмознавчих дослідженнях процесів взаємодії людини та природи найбільше, на наш погляд, простежується в контексті проблематики сталого розвитку туризму. Це яскраво демонструють результати аналітичного огляду ряду наукових публікацій, присвячених актуальним питанням розвитку різних видів спеціалізованого туризму [3,4,6,7,10,11]. Сталий туризм визначається Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO) як такий, що «враховує поточні та майбутні економічні, соціальні та екологічні впливи, відповідає потребам відвідувачів, індустрії, довкілля та приймаючих громад» [12]. Його ключовими принципами є:

- екологічна стійкість, що передбачає мінімізацію негативного впливу на природні ресурси;
- соціальна відповідальність, що базується на залученні місцевого населення до туристичних процесів;
- економічна вигода, що виявляється в удосконаленні інфраструктури, підтримці малого та середнього бізнесу та стимулюванні соціально-економічного розвитку місцевих громад.

Проблема сталого розвитку туризму особливо актуалізувалася в умовах війни та післявоєнної перспективи. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну спричинило глибоку трансформацію соціально-економічного середовища країни. Туризм, як одна з найвразливіших галузей, зазнав значних втрат, зумовлених, перш за все: знищенням на багатьох територіях об'єктів загальної та спеціальної інфраструктури; вимушеним переміщенням населення (як внутрішнім так еміграцією); руйнуванням природних туристичних локацій; свідомим знищенням, псуванням або крадіжками культурної спадщини; втратою ринків. За даними Державного агентства розвитку туризму в Україні станом на 2024 рік лише засобів розміщення туристів було зруйновано чи значно пошкоджено близько 500 одиниць. Найбільше таких об'єктів було в Донецькій (78), Харківській (55), Київській (38), Луганській (33) та Чернігівській (17) областях [8]. Окрім того, значних руйнувань зазнали й рекреаційно-туристичні об'єкти Запорізької, Сумської, Одеської, Миколаївської та Херсонської областей. Бойові дії порушили логістику, зруйнували об'єкти культурної спадщини, а багато регіонів втратили туристичну привабливість через постійну небезпеку ракетних та шахедних атак. У той же час, доцільно наголосити, що війна активізувала внутрішній туризм, особливо у відносно безпечніших регіонах, зокрема в західній частині території України. Певна активізація туристичних пропозицій (лікувально-оздоровчий туризм та санаторно-курортна реабілітація, сільський туризм, спортивно-оздоровча рекреація, оглядові екскурсійні програми тощо) відбувається також і в інших регіонах, зокрема Полтавській, Черкаській, Вінницькій, Київській областях, що пов'язано зі зростаючими в умовах війни потребами фізичної реабілітації та психоемоційного розвантаження як місцевого населення так і внутрішньо переміщених громадян та українських воїнів після поранень.

Таким чином, туризм здатен відіграти ключову роль у забезпеченні розвитку територіальних громад як в реаліях сьогодення, так і в післявоєнній перспективі відновлення країни, особливо у контексті місцевого та регіонального розвитку, збереження культурної спадщини та досягненні євроінтеграційних цілей нашої держави. І саме в цьому контексті концепція сталого розвитку

туризму постає як стратегічна ціль, що забезпечує збалансованість між економічними вигодами, соціальною стабільністю та екологічною відповідальністю. То ж головними стратегічними орієнтирами післявоєнного розвитку вітчизняної туристичної галузі, на нашу думку, мають бути:

1. Відновлення інфраструктури на засадах сталості. Це передбачає широку реалізацію екологічних ініціатив, що включають так звані «зелені» технології та енергоефективні рішення в проєктах реконструкції й будівництва об'єктів та використання «екологічних» транспортних засобів. Такий підхід дозволить зменшити секторальне екологічне навантаження, підвищити якість туристичних послуг та наблизити їх до європейських стандартів.

2. Відновлення та розширення природної й культурної спадщини. Це передбачає не лише відновлення зруйнованих об'єктів та пам'яток, а й створення нових природних та культурних туристичних локацій, які з'явилися у результаті війни (наприклад, місця битв, героїзму, пам'яті) або ще не набули належної популярності серед туристів через недостатню їх промоцію. Такі об'єкти в майбутньому можуть увійти до національної або, навіть, світової культурної спадщини ЮНЕСКО, що сприятиме зростанню в'їзного туризму.

3. Всебічна підтримка внутрішнього туризму на засадах державно-приватного партнерства. Це передбачає: координацію зусиль усіх зацікавлених сторін (державні органи, місцеве самоврядування, місцевий бізнес, громадяни); спільне фінансування; обмін знаннями; розподіл вигод і відповідальності. Основними формами такого співробітництва є: залучення інвестицій для розбудови туристичної інфраструктури; створення локальних туристичних продуктів за активної участі населення; створення кластерів сталого туризму на основі відповідної кооперації. Такий підхід сприятиме післявоєнному соціально-економічному відновленню територій та стабілізації внутрішнього ринку туристичних послуг.

4. Інституційна інтеграція туризму в політику відновлення країни, що передбачає включення туристичної галузі до національного плану (програми) післявоєнного відновлення України.

Варто також наголосити на важливості вивчення та урахування передового міжнародного досвіду, особливо тих країн, які або перебувають в подібних геополітичних умовах як, наприклад Ізраїль, де військовий конфлікт (активна, чи пасивна його фази) носять фактично перманентний характер, але, незважаючи на це туристична галузь ефективно розвивається, або вже пережили тяжкий період війни й успішно відновили вітчизняну туристичну галузь та нарощують свою присутність на міжнародному туристичному ринку (наприклад, Хорватія).

Україна має достатній ресурсний потенціал для забезпечення ефективного розвитку туризму, який здатен стати одним із рушіїв післявоєнного відновлення вітчизняної економіки, важливо, щоб він забезпечувався інтеграцією принципів екологічності, соціальної інклюзивності та економічної ефективності.

Висновки із зазначенням проблем і перспективи подальших досліджень у поданому напрямі. Таким чином, проблема взаємодії людини та природи в туризмознавстві найбільш повно розкривається в процесі дослідження сталого розвитку екологічного, лікувально-оздоровчого та культурно-пізнавального туризму. Сталий розвиток туризму забезпечує збалансованість між економічними вигодами, соціальною стабільністю та екологічною відповідальністю суб'єктів туристичної діяльності в умовах післявоєнного розвитку України. Головними стратегічними орієнтирами такого розвитку вітчизняної туристичної галузі мають бути відновлення інфраструктури на засадах сталості, відновлення та розширення природної та культурної спадщини; всебічна підтримка внутрішнього туризму на засадах державно-приватного партнерства; інституційна інтеграція туризму в політику відновлення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Атаманчук З. А. Туризм в Європейському Союзі задля сталого розвитку. *Економіка і організація управління*. 2024. № 2. С. 191–202.
- Долинська О. О., Петровський С. О. Релігійний туризм в Україні виклики сучасності. *Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Маркетингові та організаційні механізми повоєнного розвитку галузі гостинності та туризму України»* (26–27 листопада 2024 року) : у 2 ч. Ч. 1. Харків : НТУ «ХПІ», 2024. С. 482–484.
- Калініченко С. М., Харчевнікова Л. С., Аврята А. В., Олійник І. А. Особливості розвитку лікувально-оздоровчого туризму. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2024. № 4. Том 9. С. 41–45.
- Касенкова К. В. Промисловий туризм як перспективний вектор розвитку туристичних дестинацій для індустріальних регіонів. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/452/434> (дата звернення: 08.09.2025).
- Любіцева О., Кочеткова І. Туристичне краєзнавство: сутність, методи, значення. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*. 2021. № 4 (2). С. 138–148.
- Носирєв О. О. Лікувально-оздоровчий туризм: тенденції та стратегічні вектори розвитку. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. Вип. 20. С. 321–331.

7. Осінська О. Б., Топорницька М. Я. Політика стимулювання розвитку рекреаційного туризму: від відновлення санаторно-курортного до масштабування відпочинково-оздоровчого туризму. *Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі*. 2023. № 8. С. 29–36.

8. Публічний звіт Державного агентства розвитку туризму України за 2024. URL: <https://www.tourism.gov.ua/plans-and-report> (дата звернення: 10.09.2025).

9. Соловій І. П., Адамовський О. М., Дубовіч І. А. Сталий туризм: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2433/2353> (дата звернення: 13.09.2025).

10. Тибенська О. І., Прилуцький А. М. Проблеми та перспективи розвитку екологічного туризму в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37> (дата звернення: 13.09.2025).

11. Тишук В., Ільїна О. Сільський зелений туризм в Україні: стан, динаміка, міжнародний досвід. *Географічний часопис Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2024. № 3 (3). С. 114–123. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25388/1/1680-3200-1-10-20240513.pdf> (дата звернення: 16.09.2025).

12. Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers. Madrid: World Tourism Organization. 2005. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214> (дата звернення: 16.09.2025).

REFERENCES:

1. Atamanchuk Z. A. (2024) Turyzm v Yevropeiskomu Soiuzi zadlia staloho rozvytku [Tourism in the European Union for sustainable development]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia – Economics and Organization of Management*, no. 2, pp.191–202 [in Ukrainian].

2. Dolynska O. O., Petrovskiy S. O. (2024) Relihiinyi turyzm v Ukraini vyklyky suchasnosti [Religious tourism in Ukraine: challenges of the present day]. *Materialy II Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii “Marketing ta orhanizatsiini mekhanizmy poivoennoho rozvytku haluzi hostynnosti ta turyzmu Ukrainy” – Materials of the II International Scientific and Practical Conference “Marketing and Organizational Mechanisms of Post-War Development of the Hospitality and Tourism Industry of Ukraine”*. Vols. 1. (pp. 482–484). Kharkiv : NTU “KhPI”, 2024 [in Ukrainian].

3. Kalinichenko S. M., Kharchevnikova L. S., Avriata A. V., Oliinyk I. A. (2024) Osoblyvosti rozvytku likuvalno-ozdorovchoho turyzmu [Features of the development of medical and health tourism]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniki – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, no. 4, vol. 9, pp. 41–45 [in Ukrainian].

4. Kasenkova K. V. (2021) Promyslovyy turyzm yak perspektyvnyi vektor rozvytku turystychnykh destynatsii dlia industrialnykh rehioniv [Industrial tourism as a promising vector for the development of tourist destinations for industrial regions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 27. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/452/434> (accessed 8 September 2025) [in Ukrainian].

5. Liubitseva O., Kochetkova I. (2021) Turystychnе kraieznavstvo: sutnist, metody, znachennia [Tourist local history: essence, methods, meaning]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. Serii: Turyzm – Bulletin of Kyiv National University of culture and arts. Series in Tourism*, no. 4 (2), pp. 138–148 [in Ukrainian].

6. Nosyriev O. O. (2024) Likuvalno-ozdorovchyi turyzm: tendentsii ta stratehichni vektory rozvytku [Medical and health tourism: trends and strategic vectors of development]. *Tavriiskyyi naukovyyi visnyk. Serii: Ekonomika – Taurida Scientific Herald. Series: Economics*, no. 20, pp. 321–331 [in Ukrainian].

7. Osinska O. B., Topornytska M. Ya. (2023) Polityka stymuliuvannia rozvytku rekkreatsiinoho turyzmu: vid vidnoblennia sanatorno-kurortnoho do masshtabuvannia vidpochynkovo-ozdorovchoho turyzmu [Policy to stimulate the development of recreational tourism: from the restoration of sanatorium and resort tourism to the scaling up of recreational and health tourism]. *Industriia turyzmu i hostynnosti v Tsentralnii ta Skhidnii Yevropi – Tourism and Hospitality Industry in Central and Eastern Europe*, no. 8, pp. 29–36 [in Ukrainian].

8. Publichnyi zvit Derzhavnoho ahentstva rozvytku turyzmu Ukrainy za 2024 [Public report of the State Agency for Tourism Development of Ukraine for 2024]. URL: <https://www.tourism.gov.ua/plans-and-report> (accessed 10 September 2025). [in Ukrainian].

9. Solovii I. P., Adamovskyi O. M., Dubovich I. A. (2023) Stalyi turyzm: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku v Ukraini [Sustainable tourism: current state and development prospects in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 50. Available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2433/2353> (accessed 13 September 2025). [in Ukrainian].

10. Tybenska O. I., Prylutskyi A. M. (2023) Problemy ta perspektyvy rozvytku ekolohichnoho turyzmu v Ukraini [Problems and prospects for the development of ecological tourism in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, no. 51. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-51-37> (accessed 13 September 2025). [in Ukrainian].

11. Tyshchuk V., Ilina O. (2024) Silskyi zelenyi turyzm v Ukraini: stan, dynamika, mizhnarodnyi dosvid [Rural green tourism in Ukraine: status, dynamics, international experience]. *Heohrafichnyi chasopys Volynskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky – Geographical Journal of Lesya Ukrainka Volyn National University*, no. 3 (3), pp. 114–123. Available at: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/25388/1/1680-3200-1-10-20240513.pdf> (accessed 16 September 2025) [in Ukrainian].

12. Making Tourism More Sustainable – A Guide for Policy Makers. Madrid: World Tourism Organization. (2005). DOI: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284408214> (accessed 16 September 2025).

Heorhii Skliar, Mykhaylo Logvyn, Nina Karpenko, Oleksandr Taranenko, Liudmyla Klymova, Poltava University of Economics and Trade. Human and nature in tourism studies: a transdisciplinary discourse.

Annotation. *The purpose* of the article is to apply a transdisciplinary approach to the study of human-nature interaction processes in tourism studies. **Methodology of research.** The tasks set in the article were solved using general scientific methods: analysis and synthesis, systematization and generalization. The principles of the concept of joint-separate relations were implemented. **Practical value.** The interaction of human and nature in tourism studies is important to consider from the point of view of the possibilities of using natural resources to provide tourism services to human and the consequences of such provision for the natural environment. Nature has a significant impact on tourist travels due to a number of factors: nature is a source of tourist natural resources for various types of tourism; climatic features determine seasonality in tourist services; nature affects tourist transport logistics; the presence of certain restrictions of a legislative or security nature in using of certain natural resources. Nature as a tourist resource significantly affects to the tourism economy at the appropriate level. The quantity, condition and diversity of natural resources determine the tourist specialization of the respective destination and affect to tourist potential. The tourist exploitation of natural resources should take into account their regenerative capacity. A transdisciplinary approach has been applied in tourism research into the processes of human-nature interaction, which is most evident in the context of the issues of sustainable tourism development. The practical significance of the research results. The article substantiates the view on the concept of sustainable tourism development as a strategic goal that ensures a balance between economic benefits, social stability and environmental responsibility in the post-war development of the domestic tourism industry. The main strategic guidelines for such development of the domestic tourism industry should be the restoration of infrastructure on the basis of sustainability, the restoration and expansion of natural and cultural heritage; comprehensive support for domestic tourism on the basis of public-private partnership; institutional integration of tourism into the country's recovery policy. Ukraine has sufficient resource potential to ensure the effective development of tourism, which is capable of becoming one of the drivers of the post-war recovery of the domestic economy.

Keywords: *human, nature, specialized tourism, sustainable development, transdisciplinarity.*

Стаття надійшла: 20.10.2025

Стаття прийнята: 04.11.2025

Стаття опублікована: 28.11.2025